

Vidék, társadalomtudományok, kutatás

Bakos István okos, józan, alapos és konstruktív cikkét olvasva az ember első reakciója: bizony így van, ehhez nem sokat lehet hozzátenni, annak meg nem sok értelme van, hogy egyes részeit kiemelve, bővítve újra (és újra) elmondjuk. Amúgy is tele vannak folyóirataink. Egy dolog mindenesetre hiányzik Bakos cikkéből, s ez az indulat, amit dicsérni kell, mert ritkán jó tanácsadó. Én mégis előszedem a tárgyalt kérdésekkel kapcsolatos egynémely indulatomat abban a reményben, hogy ez a ritka esetek közé fog tartozni.

VIDÉK

Nem szeretem *vidék* szavunkat, s ennek több oka van. A Magyar nyelv értelmező kéziszótárában ezt olvassuk: „1. Valamely szempontból egységes földrajzi terület. 2. Valamihez közel levő terület, környék. 3. Az országnak a fővároson kívüli része. 4. Vidéki lakosság.” Az első meghatározásnál megadott példák: *sík vidék*, *gabonatermő vidék* mindjárt mutatják, hogy az egységesség jelentését a jelző hordozza olyannyira, hogy sok esetben a *vidéket* akár el is hagyhatjuk — költőink mindenesetre ezt teszik. A 2. és 3. jelentés közös vonása egy negatívum, ha a modern szemantika jelölésmódjával akarnék játszani, akkor azt írnam -város, -főváros, önállóan nincsen értelme, léte, tartalma. A *vidék* szó átvitele a lakosságra csak tovább tolja a jelentést: „a nem városban lakó”, „a nem fővárosban lakó”. De hogy hol lakik, hol él, mit csinál, azt nem tudjuk meg — vagy mégis?

De baj van akkor is, ha a szót le akarjuk fordítani. Persze szótáraink bőven sorolják a megfelelőket, angolul: *country, region, the provinces, country(side), vicinity, environs* stb., franciául: *contrée, région, campagne, province* stb., németül: *•Gegend, Provinz, Land* stb., oroszul: *kraj, rajon, strana, oblast', provincija, periferija* stb. Már ez a sok megfelelő is gyanús, de ha közelebbről megvizsgáljuk őket, akkor mindjárt kiderül, hogy problémák vannak.

Így például igaz, hogy az angol *country* szó jelentí a vidéket, a nem várost, de jelenti magát az országot is. Így például *to betray his country* „elárulja hazáját (és nem a vidékét)”, míg a *country life* a „vidéki élet”, s aki azt mondja *this country*, az éppen az egész országra gondol, még akkor is, ha róla azt mondják „*he has country manners*”, „vidéki, faragatlan szokásai vannak”. S a német számára a *Vaterland* a hazát jelenti, az egész hazát, s ez még így van annak a kislánynak a számára is, akiről azt állítják, jóhiszeműen vagy gúnyosan *eine Unschuld von Lande*, „a vidéki ártatlanság”. Folytathatnám, s talán nem is lenne érdektelen továbblépni a magyar szó kelet-európai megfelelőihez, de mivel nem nyelvészeti dolgot akarok írni, csak arra utalnék, hogy mindjárt bajba kerülnénk, ha Bakos cikkének címét: *Társadalomtudományi kutatások — vidéken* le akarnánk fordítani. Tessék kipróbálni. *Vidék* szavunk olyannyira magyar jelenséget tükröz, hogy csak körülírással fordítható le félreértés veszélye nélkül. S ez mindenesetre elgondolkoztató.

Nem akarok nyelvészeti cikket írni, mégsem tudom elkerülni, hogy erről az oldalról járjam körül a kérdést. *Vidék* szavunkkal ugyanis más bajok is vannak. Történeti-etimológiai szótárunk 1211-ből jelzi először szavunkat, s ekkor személynévként *Vidékes* formában, amiből arra kell következtetnünk, hogy közsökként ennél jóval régebb. Régi jelentéséről ezt írja „Valamely országhoz, településhez viszonyítva »más, idegen hely«, s hogy értsük, németül is: »im vergleich zu einem Land, einer

Hozzászólás Bakos István vitaindító tanulmányához.

Siedlung« fremdes Gebiet”. Ezt a német meghatározást egyébként csak azért idéztem, mert a *Land* itt éppen nem a vidék, hanem az, amihez képest valami idegen. Nemrég Hadrovics László (Szavak és szólások, Nyelvtud. Ért., 1975, 44—48.) világosan kimutatta, hogy a vidék szó a régiségben *idegent* és *vendéget* jelentett, mint ahogy szépen mutatja ezt egy valószínűleg 1403-ból származó adat (mai átírásban): „senki mi közülünk sem pedig idegen ember avagy vidéki, idegen földön termett avagy vidéki bort be ne hozhasson a mi közünkbe”. S a más jobbágya: *vidéki*, 1519-ből: „*Iobagiones aliorum dominorum ulgo vydeky*”. A régi adatokat elemezve úgy tűnik, hogy a *külföldi* még a XVI. században is városon kívülit jelentett, a külső földeken lakót, ahogy a vidéki is, és még a XVIII. században is *vidékes* annyit, mint: „idegen”.

Nem segít a szó etimológiája sem. Igaz, Meskó Lajos (Magyar Nyelv 38, 173) a szót a vinni igéből származtatta, amit már Kniezsa István (A magyar nyelv szláv jövevényszavai, 969) is valószínűtlennek tartott. Meskó magyarázata szellemes, abból indul ki, hogy Újvidék neve németül Neusatz, szerb-horvátul Novi Sad, latinul Neoplanta, vagyis, hogy itt a *vidék* szó „telep” jelentésű szavakkal van lefordítva. A vidék tehát olyan hely, ahová viszik az embereket, ahová telepítik. Sajnos ez a magyarázat már történetileg sem állja meg a helyét. Újvidék 1748-ban született bécsi szóalkotás, (ld. Kiss L., Földrajzi nevek etimológiai szótára, 669). Az eredetileg Vásáros-váradnak nevezett helységet ekkor nyilvánították királyi várossá, s a bécsi bürokrácia nevezte el Új Vidéknek, az a bürokrácia, amely a töröktől elfoglalt Magyarországot is csak vidéknek tekintette. *Vidék* szavunknak nemcsak „idegen” a jelentése, hanem csak idegenek használták, de a szó maga is valahogy bár ősi, idegen.

Különösen nem szeretem a szót a tudomány jelzőjeként. A *vidéki tudomány* bennem a provincializmust idézi, s bizonyára nem véletlen, hogy Bakos cikkének címében gondosan a társadalomtudományi kutatásokról beszél *vidéken*.

De nemcsak nyelvi okokból nem szeretem a *vidék* szót. Sokan szeretik szülőföldjüket, a tájat, amelyben születtek, amelyhez gyerekkoruk, első szerelmük-bánatuk kötődött. Lehet valaki büszke falujára, szülővárosára, kötődhet az Alföldhöz vagy a Nyírséghez, versben vagy a prózaibb mindennapokban, de senki nem vallja magát őszinte szívvel, büszkén és azonosulva vidékinek. Lehet az embereket mozgósítani egy utca vagy egy táj felvirágozására vagy felvirágoztatására, de nem lehet „a vidékére”. A *vidék* „onnan” nézve lenézéssel, „innen” nézve kisebbségi érzésekkel társul. Azzal szoktuk vigasztalni magunkat, hogy történelmünk legalább a kisebbségi problémáktól megszabadított. De hát csak etnikai-nyelvi kisebbség van? Vajon a vidékiség nem egy olyan sajátos társadalmi csoport, amely csak érzéseiben kisebbségi, de számában nem?

A *vidék* fejlesztésének számos akadályát, nehézségét közgazdászok, szociológusok, történészek, tudmánypolitikusok elemezték. Én most itt csak arra akartam rámutatni, hogy a fejlesztésnek objektív akadályai mellett, vagy éppen ezeket tükrözően vannak szubjektív akadályai is, tudati problémák, az azonosulás hiánya. S éppen ezért sokkal jobbnak tartanám, ha — és itt végül is Bakossal egyetértünk — arról beszélnénk, mit tehetünk a szegedi, a debreceni, a pécsi stb. társadalomtudományi kutatások fejlesztéséért.

Azért a vidéket nem hagynám ki, csak úgy fognám fel, mint a társadalomtudományi kutatások tárgyát. Vizsgálunk kell ezt a sajátos magyar jelenséget sokoldalúan, komplexen. Ehhez a célhoz a regionális kutatásokon keresztül vezet az út. Ezek önmagukban is értéket jelentenek, mert megalapozzák, elősegítik a táji, a regionális fejlődést, másfelől biztosítják a különböző tudományterületeken dolgozók együttműködését. Sőt itt több olyan előny is van, amelyet nem szabad kihasználatlanul hagyni. Éppen a kisebb mérték, a kisebb létszám, az emberközelség, kapcsolódva a táj, a környék ismeretével, gondjainak-bajainak felvállalásával olyan közösségeket hozhat létre, amelyek nagyobb hatásokkal dolgozhatnak, mint a vízfejjé vált fővárosban.

Talán felesleges utalni arra, hogy Angliában nem a londoni egyetem a legnagyobb, s a vidéki német vagy olasz egyetemek mindenütt nagyobb tekintélyt élvez-

nek, mint fővárosi társaik. Igaz, mások a történelmi előzmények, s a hagyományok szerepét nem becsülhetjük le. De ezek az intézmények ma is kisvárosokban vannak, s nem egy helyen a város jellegét éppen az egyetem léte biztosítja. A modern amerikai egyetemek elhagyták a városokat, kiköltöztek a campusokra, részben éppen azért, hogy ezt a közösséget fenn tudják tartani, elő tudják mozdítani, ugyanakkor kivonják magukat a nagyvárosok nyomasztó hatása alól.

A regionális kutatásokat fontosnak tartom, de vigyázni kell, nehogy ezek érdektelen helyi kuriozitások, a közelség okozta perspektívátévesztés, egyszerűen provinciális, vidéki kutatások legyenek. Ezen csak az segíthet, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a táj, a régió és minden problémája rész, s ennek a résznek a kutatása csak az egész szempontjából értelmes, s az egész számára készül. S éppen itt, a régió, a táj és az ország közé iktatódik be a vidék. Nyilvánvaló, hogy mai magyar társadalmunkat sok szempontból kell vizsgálnunk, és a vidék—főváros csak az egyik, s nem is a legfontosabb csoportosítás. Mégis úgy érzem, indokolatlanul elhanyagolt ez a kutatási terület, *idegenkedünk* tőle.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

Kristó Gyula részletesen felsorolta azokat a nehézségeket, amelyek egy vidéki társadalomtudományi kutató elé tornyosulnak. Nehéz ehhez hozzátenni valamit, meg talán céltalan is. Egy-két megjegyzése azonban vitára ösztönöz, nem is annyira vele, mert azt hiszem, egyetért majd azzal, amit itt le fogok írni, hanem néhány szemléleti kérdéssel, amelyet úgy látom, akaratlanul átvett.

Az első éppen a társadalomtudományok utóbbi időben divatosá vált felosztása, nevezetesen az, amit Kristó idegen szóval *humanities*nek, embertudománynak, illetve *social-sciences*nek, szorosabb értelemben vett társadalomtudományoknak nevez-idez. Ő is fejcsoválva említi a szélteben-hosszában e kettősségre alkalmazott „lágý” és „kemény” társadalomtudományok kifejezést. Mivel legutóbb már a Magyar Tudomány Akadémia hivatalos fórumain is polgárjogot nyert ez a megkülönböztetés, itt sem tudom elrejtteni indulataimat. Ez a megkülönböztetés fogalmi zűrzavart teremt és kifejezetten káros. A zűrzavar már ott kezdődik, hogy az angolszász tudományos irodalomban a *soft-ware* éppen azt a kibernetikai, matematikai, közgazdasági szervezési ismeretet jelenti, amely egy gép, egy munkafolyamat vagy akár egy üzem, a termelés tárgyi feltételeinek működtetéséhez szükséges. Ez a „lágý áru” éppen a tudományos ismeret, s a legkevésbé sem az irodalom-, a nyelv- vagy a történettudomány, hanem az, amit nálunk oly előszeretettel „kemény”-nek hívnak.

Ugyanakkor a nyugatnémet szociológiai terminológiában polgárjogot nyert a „harte Daten” és a „weihe Daten” megkülönböztetés. A „kemény adatok” a számolható, mérhető társadalmi tények, a „lágý adatok” a becslések, vélemények, sejtések, attitűdök. Ez lehet a szociológián belül egyike a célszerű technicista megkülönböztetésnek, de kiterjesztése az összes társadalomtudományokra indokolatlan.

De a zavar valahol mélyebben van. A tudományokat sokféleképpen lehet osztályozni, s éppen korunk egyik jelensége, hogy az osztályozások egyre nehezebbé válnak, hiszen a tudományok differenciálódása és integrálódása, a határterületi tudományágak kialakulása, a komplex, az inter- és multidiszciplináris megközelítések jócskán összekuszálták a tudományok határvonalait. Az osztályozások többnyire nem egyebek, mint gyakorlati rendszerek, valamilyen módon azonban tükröznek egy-egy szemléletet. En nem tudok elfogadni egy olyan osztályozást, amely éppen az ember és a társadalom elválasztásán alapszik. Egyébként éppen legkitűnőbb közgazdászaink mutatnak jó példát arra, hogy mennyire nem lehet elválasztani például a közgazdaságtant a történelemtől, s ezt a marxizmus által mindig is vallott álláspontot, a polgári közgazdaságtudomány és szociológia néhány jeles képviselője is, a maga módján, de magáévá tette.

E mögött az osztályozás mögött valami olyan húzódik meg, hogy a „kemény” társadalomtudományok közvetlenebbül érintkeznek a kemény társadalmi valósággal, annak formálásában is nagyobb szerepet játszanak. Ez a nézet azonban figyelmen

kívül hagyja, hogy a társadalmi tudat is kemény társadalmi valóság, s hogy társadalmi tudatunk vizsgálatában és átalakításában még jócskán akad tennivalónk. Az irodalom, a történelem, a nyelv kutatásának tudatformáló jelentőségét persze senki sem becsüli le, de talán nem gondoltuk kellően végig, azok a tanárok, akiket ma képezünk egyetemünk, már a következő évezred társadalmi tudatát fogják kialakítani iskoláinkban. Egyelőre úgy látom, közgazdászaink közel-, közép- és hosszútávú gazdasági tervezése még az energiahordozók és a nyersanyagok összetételének, mennyiségi arányainak felmérésében is bizonytalan (hogy az árakról ne beszéljek), arról azonban, hogy a társadalmi tudat, az emberek magatartása milyen szerepet fog játszani a mindennapi életben, a gazdaságban és a társadalomban — néhány elnagyolt sémán kívül — jószerivel csak most kezdünk gondolkodni. Pedig a *holnapután termelő emberének alakítása a holnap tanárának kezében van*. Az pedig, hogy tanárainkat, iskolában és iskolán kívül, falut, vidéket vagy az egész népet oktatókat kellően fel tudjuk készíteni, mindenekelőtt azoknak a felelőssége, akik egyetemünkön, s így társadalomtudományi karainkon is az oktató munkát végzik. Ezt a munkát pedig csak a legnagyobb tudományos felkészültséggel lehet elvégezni.

Ha pedig a kérdést erről az oldalról közelítjük, s tényként fogadjuk el azt, amit Bakos cikke s a hozzászólók egyaránt írtak, hogy tudniillik a vidéki bölcsész tudományi karok hátrányos helyzetben vannak, akkor a kérdés társadalmi, országos súlya mindjárt nyilvánvalóvá válik. Nem a vidék, hanem az egész ország érdekében nem engedhetjük meg, hogy „vidéki” diplomát adjunk, s a társadalomtudományok bármely ágát tanítsuk is, e diploma tartalmában és értékében csak „kemény” lehet.

KUTATÁS

Kétségtelen, hogy léteznek olyan tudományos kutatók, akik kiváló tudományos munkát végeznek és alkalmatlanok az oktatásra. S hogy ilyenek kutatóintézetekben dolgozzanak, célszerű megoldásnak találok. De ezek kivételek. Az igazán jó tudós nem nélkülözheti a tanítványokkal való állandó kapcsolatot, a hallgató szemében megjelenő kételyt, a gondolatmenet gyengeségére rámutató kérdéseket, az együttalkotás lendületet adó segítségét. Ezért én nemcsak gazdasági helyzetünk, hanem a tudomány érdeke miatt is nem új társadalomtudományi intézetek felállítását, hanem a társadalomtudományi kutatásoknak az egyetemeken való megerősítését látom lehetséges és szükséges feladatnak. És itt sem elsősorban szervezeti, hanem személyi vonatkozásban.

Egyetemi oktatásunk fő feladata egyre kevésbé az ismeretek oktatása, ezek — ott, ahol a tudomány igazán fejlődik — igen hamar elavulnak, hanem az önálló tudományos gondolkodásra való nevelés. Erre pedig csak az képes, aki maga is önálló tudományos munkát végez. Itt társadalomtudományi kutatásunk egy igen érzékeny pontjára kell felhívni a figyelmet. A nagy tudományos munkák ma egyre inkább munkaközösségekben jönnek létre, és ez ellentmondást okoz az önálló tudományos alkotó munka és a közös alkotó munkában való részvétel között. Jól ismert probléma ez, legutóbb Akadémiánk elnöke foglalkozott vele. Valószínű, hogy itt különbség van a természet- és műszaki tudományok között egyfelől, és a társadalomtudományok között másfelől. A társadalomtudományokon belül sem egyforma a helyzet. Vannak nagy kollektív munkák, amelyek nem végezhetők ma már el csak úgy, ha számos munkatárs feláldozza egyéni munkáját és helyette a közöset csinálja. Ez az út azonban az egyetemek számára általában s a vidéki egyetemek számára különösen járhatatlan. Mindenekelőtt az oktatókkal szemben felállított fenti követelmény miatt, de azért is, mert az egyetemi struktúra sajátosságából következik, hogy egy-egy témára csak egy-egy oktató jut, s minél kisebb az egyetemi oktatólétszám, egy tanárra a tudományszak tortájának annál nagyobb szelete jut. Ezért aztán ellentmondásba kerülünk. Egyfelől megkívánjuk az önálló tudományos munkát, másfelől harcolunk a témák elaprózódása ellen. En ebből a dilemmából egyetlen kiutat látok: az egyéni kutatások olyan együttesét, amelyben az egyéni teljesítmények egymáshoz kapcsolhatók. Rögtön hozzáteszem, itt hálószerű és nem láncszerű

kapcsolatra gondolok. Egy önálló kutatás több más kutatáshoz is kapcsolódhat, s ha ez a nyilvántartó rendszer számára (melynek Bakos, joggal, korszerűsítését javasolja) nehézséget is okoz, ez jóval kisebb baj, mintha a nyilvántartó rendszer skatulyáiba kell a valóban folyó kutatások szabálytalan alakzatait beilleszteni. Nyilvánvaló, hogy az ilyen munkákat koordinálni kell, de nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy a tudományos munka, az együttműködés koordinálása nem hivatali feladat. Műhelyt, tudományos közéletet, emberi kapcsolatokat kell teremteni, és ami legalább ilyen nehéz: fenntartani.

Vitatkoznék azzal, hogy az egyes régiókban mutatkozó tudományági aránytalanságokat okvetlenül csökkenteni kell, s mindenütt a teljes spektrum kutatására kell berendezkedni. Még nálunk többszörösen nagyobb (és gazdagabb) országok sem teszik ezt. Az indulás esélyeit szélesíteni kell, mert nem lehet előre megtervezni, hogy melyik egyetemen akad egy kiemelkedő tehetség, aki egy addig nem művelt diszciplína világszintre emelésével járul hozzá az egész intézmény színvonalának emeléséhez. De a mindent egyformán támogató tudománypolitika a középszert segíti, pedig a vidéki tudományegyetemek egyetlen esélye, hogy néhány területen kiemelkedőt produkáljanak, magasabb szinten, mint másutt, s ez a magasabb szint csakis a nemzetközi színvonal lehet.

Ahhoz, hogy a vidéken folyó társadalomtudományi kutatásokat differenciáltan lehessen támogatni, néhány szervezeti kérdést is meg kell oldani. Általános egyetemi probléma a szervezet túlságos hierarchizáltsága. Az oktató — tanszék — tanszéki csoport (esetleg majd intézet) — kar — egyetem — minisztériumi egyetemi főosztály csak a személyek és szervek egy lineáris csoportja, esetenként a pártalapszervezet, a kari, esetleg az egyetemi pártforumok, a személyzeti osztály, a minisztérium nemzetközi kapcsolatok főosztálya, személyzeti főosztálya, és sorolhatnám tovább mindazon állomásokat, amelyek még akkor is lassítják, nehezítik a munkát, ha mindenütt jóindulattal, pontosan, a határidőket betartva dolgoznak, az ügyiratok sehol nem vesznek el, senki sincs éppen szabadságon. Ez már eleve bénítja a kezdeményező-készséget, s tegyük hozzá a vidéki egyetemek itt is hátrányos helyzetben vannak. Súlyosan nehezedik ez többek között a nemzetközi kapcsolatokra. Köztudott, hogy akár egy külföldi tudós meghívása, akár egy kiutazás csak az év második felében valósítható meg az „átfutási idő” miatt. Pedig élő nemzetközi kapcsolatok nélkül nem lehetséges nemzetközi színvonalú kutatómunka. Ha egyes vállalataink megkaphatták a külkereskedelmi jogot, megfontolandó, hogy nem lehetne-e a nemzetközi kapcsolatok intézését is tovább decentralizálni (bizonyos lépések már történtek ebben az irányban), és vidéki egyetemeinknek megadni a nemzetközi kapcsolatok önálló intézésének jogát. A túlzott hierarchizáltság nemcsak a kezdeményezést bénítja, hanem a felelősség kérdését is elmosza. Nyilvánvaló, hogy egy országban szükség van a nemzetközi kapcsolatban is bizonyos központi elvek érvényesítésére. Én azonban el tudom képzelni, hogy vidéken is lehet találni olyan vezetőt, aki gondoskodni tud e szempontok maradéktalan, s ami különösen fontos, a helyi feltételek és szükségletek ismeretében történő alkalmazására.

Végül, tudomásul kell venni, hogy a társadalomtudományok művelésének is vannak tárgyi feltételei. Arról, hogy itt a vidéken élő társadalomtudományi kutatóknak milyen speciális nehézségei vannak, Kristó Gyula részletesen írt, én inkább a teendőkéről szólnék. Nyilvánvaló, hogy a pesti gyűjteményeket, könyvtárakat nem lehet vidékre hozni, s megduplázni vagy többszörözni sem. Könyviteni azonban a szorongató helyzetben lehet, s itt az anyagi problémák mellett szemléleti és szervezeti kérdések is vannak. Csak néhány példa. A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában évente kétszer megjelenik az *Analecta Linguistica* című kiadvány, amely tartalmazza az összes magyarországi könyvtárakhoz beérkezett, külföldön kiadott, nyelvészeti tárgyú monográfiák bibliográfiai adatait annak megjelölésével, hogy azok mely könyvtárakban vannak meg. Közli továbbá a legfontosabb kétszáz nyelvészeti folyóirat kurrens tartalomjegyzékét, valamint 1977-től, a Magyarországon megjelent nyelvészeti könyvek, cikkek, recenziók bibliográfiai adatait. A Magyar Tudományos Aka-

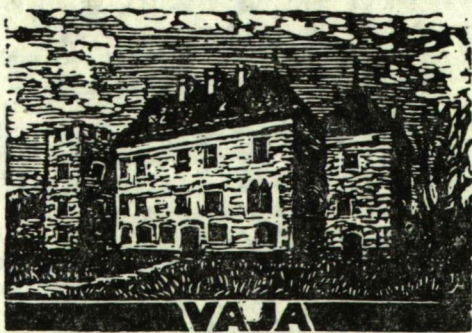

démia ezt a kiadványt, amely most lépett tizedik évfolyamába, minden tudományos kutatónak és kutatóhelynek — és ez egyedülálló a társadalomtudományi információrendszer történetében — ingyen, szolgáltatásként bocsátja rendelkezésre. A vidéken élő nyelvész asztalán tehát ott van (vagy lehetne) a szakmája műveléséhez szükséges legfontosabb szakirodalmi információ. A feladat tehát az, hogy a számára szükséges műveket meg is kapja. A könyvtárközi kölcsönzés és a reprográfia ezt elvileg lehetővé is teszik, s hogy ez a rendszer akadozik, nem működik, annak nem is elsősorban anyagi, hanem szemléleti és szervezési akadályai vannak. A szegedi bölcsészettudományi karon például ahelyett, hogy legalább egy, nagy teljesítményű és mindenki számára könnyen hozzáférhető xerox-másoló gép működne (külföldi egyetemeken ilyenek a folyosón állnak, pénzbedobással minden hallgató a szemináriumi dolgozatához szükséges irodalmat is lemásolhatja), van három irodai célokra készült másológép, melyekhez nem, vagy nehezen lehet hozzáférni, magas üzemeltetési költségük, állandó vegyszerigényük és a készülő másolatok alacsony minősége lényegesen lecsökkenti használati körüket.

Hogy szervezési és nem elsősorban anyagi kérdés az, hogy az *Analecta Linguistica*hoz hasonló kiadvány jelenjék meg a történettudomány, az irodalomtudomány és más szakok számára, azt azzal is alá tudom támasztani, hogy az *Analecta Linguistica*t olyan példányszámban tudjuk külföldön eladni, hogy előállítási költségei lényegében már ebből megtérülnek.

Bár a pesti könyvtárakat nem lehet vidékre hozni, azt meg lehet valósítani, hogy az egyes szakmák számára az alapvető kézikönyveket és folyóiratokat tartalmazó kutatókönyvtárak, szemináriumok létesüljenek, illetve megfelelően működjenek. A régi egyetemi élet szíve-lelke az a szemináriumi helység volt, ahol hallgató és oktató keze ügyébe került a legfontosabb irodalom. A modern könyvtárszervezés ezt a régi hagyományt most mint „szabadpolcos rendszert” újra felfedezte. Ha egy ilyen könyvtár-szeminárium megfelelő helyiségekben működik, el van látva a szükséges információs és reprográfiai eszközökkel, olyan munkatársakkal, akiknek szívügyük a kutatás segítése, akkor sem fognak tudni ugyan egyenlő feltételek mellett dolgozni azokkal, akik mindennap az Akadémiai Könyvtárban vagy a Széchényi Könyvtárban kutathatnak, olvashatnak, de lényegesen könnyítenénk helyzetükön, és *horribile dictu*, még azt is el tudom képzelni, hogy egy-egy speciális hagyaték megvásárlásával olyan vidéki kutatókönyvtárat lehet kialakítani, amely egy adott, speciális területen jobb, mint a pesti. És erre is van példa. A szegedi magyar őstörténeti kutatások lehetetlenek lennének Németh Gyula könyvtára nélkül.

Folytathatnám. Azt hiszem azonban, az elmondottakból is világos, hogy sok a probléma, sok a teendő, de ezek közül talán nem a legutolsó a *vidéki szemlélet* megváltoztatása. *Pesten is.*

Tomás